

per a sostenir-hi el vaixell en reparació o construcció. És a dir, el que avui se'n diu *grada* i antigament se'n deia també *estepa*, el *chantier* dels francesos, quasi (sinó que més individual) el cast. *astillero*:

«Anaren als darasanals, a sanct Salvador, hon havia en l'escar més de cent e cinquanta, entre galces e terides, que'l rey Carles feya fer per lo passatge de Romania», «jo nollegé una nau a *escar* --- doné-li a *escar* tres-centes dobles d'or, e mis-hi ma muller e dos fillets que m'havia --- e jo la'n tramís a València» (a *escar* 'encara a la drassana o en terra, abans de fer-se en mar'), Muntaner (cap. 65 i 259, també cap. 269; ed. Nicolau d'Olwer, i ed. Casac. VII, 34.22). «Tots e sengles patrons e scrivans de navilis e altres fustes qui's seran fetes e construïdes de nou o en l'escar --- abans que partesquen per fer viatge, sien tenguts de finir e cloure los comptes e llibres del cost de la construcció», *Consolat* (ed. Moliné, p. 213; *NCL* III, 23); per a exemples de les parts del *Consolat* més antigues i anteriors a aquesta, veg. infra sobre *escarada*.

Escar es retroba en italià i deu haver existit en la llengua d'oc, encara que manqui en Rayn., *PSW* i *TdF*, perquè Jal cita *scar*, *scarum* «débarcadère, qual» en els estatuts de Marsella de 1260; resta almenys com a topònim: *L'Escar* és un «ancien fief» del terme de Narbona, ja anomenat *A-l'escar* en un doc. de 1299 (*L'Esiar* i *Ecarto* que Sabarthès, *Dict. Top. Aude*, data de 1360, deuen ser faltes de lectura per *L'Escar* i *Escario*).

A Itàlia, el *Glossari* de Jal assenyala *scarium* «chantier», testificat des de 1248 a Gènova, *scharium* ibid. 1333, i en un text de Malta, any 1630, *scaro* apareix amb el significat de «débarcadère» (Jal). Avui la llengua literària posseeix *squero* «grandi tettoie sotto le quali riattano le navi o le tengono a riparo». Aquesta és una forma procedent de Venècia, on es diu amb è oberta, i ja s'hi troba antigament (molts testimonis en Jal), però a Venècia mateix es troba ja *scarum* en uns *Capitolari delle Arti* del S. XIII (Salvioni, *KJRPh*. IX, i, 98).

De manera que si el *qu* de la forma moderna té *y* pronunciada és per una ultracorrecció, sota la influència de *quadro* (tornat *kwairo* en alguns llocs). Avui la final -ARIUM dóna -er a Venècia (*graner*=tosca *granaio*, *calegher* CALIGARIUS), i avui està representat per -à en els parlars lligurs (*AIS*, mapes *gennaio*, *febbraio*), però abans de la pèrdua de la *r*, característica del genovès modern, degué haver-hi -aro en aquest dialecte (M-Lübke, *Gr. d. Rom. Spr.* I, § 521). Altrament -RIUM resta encara com a -ryu, en aquest mot, en parlars del Sud, p. ex. *u skáryu* «Landungsplatz für grössere Barken» a les Illes Lípari (VKR III, 360). Així queda, doncs, refutada l'etimologia QUADRU M proposada per Salvioni, i encara acceptada per Ang. Prati (*It. Dial.* x, 191ss.), com reconeixen, acceptant la grega, Rohlf's (*ASNSL* CLXVIII, 320), i M-L. (*REW*., 2915b).³

El tractament -ar(o) de la terminació -ARIUM no té explicació, en canvi, a Catalunya ni a Occitània, per tant cal admetre que en català i en llengua d'oc fou

un manlleu ja antic del genovès.

Una part dels passatges antics on surt *escar* podrien entendre's en un sentit distint, o almenys presenten alguna analogia amb el d'ESCARADA [1364], fins al punt que en *AlcM* s'han instituït dos articles diferents, i admès que el segon i *escarada* tenen una altra etimologia, que es declara incerta o desconeguda, partint de temptatives juvenils de Spitzer.⁴ Crec que la separació en dos mots és tan mal orientada com aquelles temptatives.

En els passatges del *Consolat* que desorienten els redactors de l'*AlcM* no es tracta estrictament del substantiu sinó de la combinació a *escar*; però aquesta, més que una locució adverbial és un complement locatiu, com el que ja hem constatat en el segon passatge de Muntaner, el context del qual repeteix el *Consolat* aplicant-lo al «senyor de nau» i ja no al qui la lloga: «senyor de nau qui noliejarà la sua nau a mercaders a *scar*, a quintalades ---», «lo leny com serà noliejat a *scar*, tots los hòmens que havien a servir al senyor deven servir al noliejador, per aquell cap mateix» (cap. 141 i 138, ed. Pardessus pp. 155, 153). S'ha d'entendre, com en Muntaner, que es parla d'un nolieg o contracte de lloguer, fet quan la nau encara és posada en terra (potser en reparació o fins en les darreres fases de la construcció), en l'atracador o en les grades, i encara no varada en el port o davant la costa.

Ara bé això no vol dir que no hi estiguin treballant, els calafats, mestres d'aixa o altres operaris, de manera que ni aquests dos passatges no hem d'exclore que hi apunti ja l'evolució subsegüent.⁵ El contracte o nolieg de la nau si es feia en l'escar era naturalment amb nòlit prefixat («taxat») i no pas indefinit o dependent de la durada d'una navegació que es reservava el contractant: per això un reglament rossellonès de 1364 (on o vol dir 'o sigui' i no disjuntiva): «pusquen naulear una nau --- sotz aquell preu o nòlit, *ad escar* o a nòlit taxat --- e la dita nau, si *ad escar* se nauleja ---» (*InvLC*, veg. continuació infra).

En un altre passatge del *Consolat* es continua pensant en el lloc, l'escar, però referint-ho als operaris que treballen en la nau, i deu haver-hi almenys al·lusió a la forma del treball i a l'aspecte contractual d'aquest: «tot mestre d'aixa e tot calafat, sia que faça obra a *scar*, sia que faça a jornals, se deu guardar que faça obra bona e estable» (*Cons.* cap. 8, Pard., p. 59), «si algun mestre d'aixa o calafat pendrà o farà obra alguna a *scar*, ell és tengut de pagar a tots los mestres que ab ell obraran en aquella obra» (*Costumbres Mar.*, 11). És a dir els operaris navals poden anar a una nau a treballar-hi esporàdicament i individualment, «fer a jornals», o poden anar-hi a treballar a l'escar mateix, ço que permet de treballar-hi dies seguits i amb treball de molts (quasi en brigada): llavors el qui pren el contracte de construcció o reparació haurà de pagar els altres operaris («mestres») que hi portarà, i sempre, sigui així o treballant-hi només ell a jornals, haurà de fer obra bona.

Això féu, però, que a *escar* anés prenent un caràc-